

Efterfrågan är inte problemet

Västerbottens-Kuriren den 24 maj 2013

Det stämmer att en del av arbetslösheten i Sverige beror på minskad efterfrågan – i andra länder. De senaste åren har många av Sveriges handelspartners fått problem med sin ekonomi. De behöver betala av sina skulder och kommer sannolikt inte att efterfråga svenska exportprodukter i lika stor utsträckning framöver.

Efterfrågestimulanser i Sverige spelar emellertid ingen större roll för exempelvis amerikaners vilja att köpa svenska produkter. Den beror på amerikanernas inkomster och på hur bra produkter svenska exportföretag levererar.

Situationen i Sverige är lättare att påverka. Men bristande efterfrågan är knappast ett stort problem. De senaste 15 åren har varit goda, och svenska hushåll är rikare än någonsin. Alla som arbetar har fått både högre löner och lägre skatter.

De som saknar jobb har däremot halkat efter. Inkomstklyftorna har ökat. Den stora frågan är således varför den efterfrågan som bevisligen finns inte leder till fler jobb. Nu närmar vi oss kärnproblemet med den svenska arbetslösheten.

Vilka jobb efterfrågas? Vad vill de rika svenska hushållen göra med sina pengar?

Ett svar ligger bevisligen i materiell konsumtion. Vi köper bilar, datorer och TV-apparater. Dessa är lätta att få tag på, valfriheten är god och priserna har utvecklats gynnsamt tack vare konkurrens och import.

Men importerad hemelektronik är knappast det enda vi vill lägga pengar på när vi blir rikare. Hur många har inte behövt hjälp med datorn när den väl är köpt? Eller misstänkt att tv:n har en mängd outnyttjade funktioner som ingen demonstrerat?

Listan på vad som efterfrågas kan göras längre. Varför är det så svårt att få tag på bra hantverkare – eller söndagsöppna restauranger? Varför körs det massor av tåg utan att det säljs vare sig mackor, kaffe eller tidningar? Varför dyker det inte upp ambulering glassförsäljare i landets alla parker på soliga dagar? I den offentliga sektorn är det ännu enklare: Nog skulle både sjukvården och äldreomsorgen behöva mer personal?

Svaren på dessa frågor varierar från fall till fall, men det är sällan efterfrågan som är problemet. I stället är andra faktorer förklaringen: Brist på personal med rätt kompetens, monopolavtal, omsorg om stadsmiljön, arbetsmiljöregler, höga arbetskraftskostnader, övertidsregler och mycket annat gör att många jobb aldrig uppstår.

Politiker, fackföreningar och arbetsgivare har fattat en rad beslut – ofta med goda avsikter – som gjort det svårare att omvandla efterfrågan till arbetstillfällen.

Efterfrågan saknas inte. Sverige har gott om saker som behöver göras, och gott om människor med betalningsvilja för att olika saker ska bli gjorda. Men många av de jobb som skulle kunna finnas är faktiskt inte tillåtna. Vill vi ha det så?

Andreas Bergh